

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için The Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkürlerimizle

Nasıl Övmeli?

Tazria - Metsora 5781

Hahamlarımız, *tsaraat* rahatsızlığının sebebi olarak gördükleri *laşon ara*, yani “kötü konuşma” konusu hakkında etkili sözler sarf etmişlerdir. Ama meta-*alahasal* bir prensip vardır: “Olumsuzdan, olumluyu çıkarsayabilirsiniz.”¹ Dolayısıyla, örneğin, *Hilul A-Şem*, yani “Tanrı’nın İsmi’nin kutsiyetini ihlal etme” yasağının ciddiyetinden, onun aksi olan *Kiduş A-Şem*, yani “Tanrı’nın İsmi’ni kutsal kılma”nın önemini öğrenmek mümkündür.

Buna bağlı olarak, ağır bir günah olan *laşon aranın* yanı sıra, bir de *laşon atov*, yani “iyi konuşma” şeklinde bir prensip de olmalıdır ve bu sadece onun aksi olmaktan fazlası olmalıdır. *Laşon aradan* kaçınmanın yolu, sessizliği benimsemektir ve Hahamlarımız, sessizliğin önemini etkili sözlerle ifade etmişlerdir.² Sessizlik bizi kötü konuşmadan kurtarır ama başlı başına değerlendirildiğinde olumlu hiçbir şeyi başarmaz. Öyleyse *laşon atov* nedir?

Bir liderin, bir ebeveynin veya bir dostun en önemli görevlerinden biri, odaklanmış övgüdür. Bu konuyu ilk kez Vayeşev *peraşasında* ele almış ve orada, bu konudaki klasik bir metni incelemiştik. Mişna’nın Avot bölümünde, Raban Yohanan ben Zakay’ın, beş sevgili öğrencisine yönelik övgülerini saydığı bir *mişnada* (2:11) şöyle denmektedir:

Eliezer ben Urkenos: tek damla kaybetmeyen iyi sıvanmış bir sarnıçtır. Yeoşua ben Hananya: ne mutlu onu doğurana. Yose A-Koen: bir *hasiddir*. Şimon ben Netanel: günahattan korkan biridir. Elazar ben Arah: coşkun bir pınardır.

Her Haham’ın öğrencileri olmuştur. “Çok sayıda öğrenci yetiştirin” talimatı³, kayda geçmiş en eski rabinik öğretilerdendir. Mişna’nın bize burada söylediği şey, *nasıl* öğrenci

¹ Nedarim 11a.

² Örneğin bkz. Mişna Avot 1:17, 3:13.

³ Mişna Avot 1:1.

yaratılacağıdır. Takipçiler, müritler yaratmak zor değildir. Çoğunlukla, iyi bir öğretmen, zaman içinde, eleştirel yaklaşımdan uzak hayranların oluşturduğu geniş bir takipçi grubu geliştirdiğini fark edecektir – ama acaba bu takipçileri, kendi başlarına yaratıcı birer akıl sahibi haline gelmeye teşvik etmenin yolu nedir? Liderler yaratmak, takipçiler yaratmaktan çok daha zordur.

Raban Yohanan ben Zakay, bu beş öğrencisi başlı başlarına birer dev haline geldikleri için büyük bir öğretmendi. Mişna bize onun bunu nasıl başardığını anlatmaktadır: odaklanmış övgüyle. Raban Yohanan ben Zakay, öğrencilerinin her birine, kendisine özgü kuvvetli yanın tam olarak nerede yattığını göstermişti. Eliezer ben Urkenos – “tek damla kaybetmeyen iyi sıvanmış sarnıç” – üstün bir hafıza yeteneğine sahipti ki, el yazmalarının ender olduğu ve Sözlü Tora’nın henüz yazıya geçirilmediği bir çağ için bu çok önemli bir kabiliyetti. Şimon ben Netanel – “günahtan korkan adam” – belki diğerlerinin entelektüel parlaklığına sahip değildi, ama hürmetkâr doğası, diğerlerine, sadece birer akademisyenden ibaret olmayıp, aynı zamanda mukaddes bir görevle iştigal eden kutsal insanlar da olduklarını hatırlatmaktaydı. Elazar ben Arah – “coşkun pınar” – yaratıcı bir zekâyâ sahipti ve eski metinler hakkında sürekli olarak yeni tefsirler üretebiliyordu.

Odaklanmış övgünün dönüştürücü gücünü, karşılaştığım en dikkate değer insanlardan birinden öğrenmiştim: Lena Rustin. Lena bir konuşma terapistiydi ve kekeleme ile boğuşan çocuklara yardım alanında uzmanlaşmıştı. Onu, Britanya’da aile kurumunun durumu hakkında BBC için hazırlamakta olduğum bir televizyon belgeseli yoluyla tanımıştım. Lena, tedavi etmekte olduğu küçük çocukların – bu çocuklar ortalama beş yaş civarındaydı – aileleri bağlamında anlaşılması gerektiğine inanıyordu. Aileler bir denge geliştirme eğilimi gösterirler. Eğer bir çocuk kekeliyorsa, ailedeki herkes buna uyum sağlar. Bu nedenle eğer çocuk kekelemeden kurtulacaksa, aile içindeki tüm ilişkilerin de tekrar müzakere edilmesi gerekecektir. Sadece çocuk değişmemelidir. Diğer herkes de gelişmelidir.

Çoğunlukla değişime direnç gösteririz. Davranış kalıpları daha ve daha rahat hale geldikçe, onların içine daha fazla yerleşiriz; çok kullanılmış bir koltuk veya iyice yıpranmış bir çift ayakkabı gibi. Bir aile içinde, değişimi teşvik eden ve onu tehditkâr olmaktan çıkararak bir atmosferi nasıl yaratırsınız? Lena’nın keşfettiği cevap, “övgü” idi. Birlikte çalıştığı ailelere, her gün, aile fertlerinin her birini bir şeyleri doğru yaparken fark etmeleri ve bunu, özellikle de pozitif bir tarzda ve şükran ifade eder şekilde dile getirmeleri gerektiğini söylüyordu.

Lena derin açıklamalara girmiyordu, ama onu iş üstüneyken seyrederken, ne yaptığını anlamaya başlamıştım. Her yuvanın içinde, karşılıklı bir takdir ve sürekli bir pozitif takviye atmosferi yaratmaktaydı. Ailelerin bir özsaygı ve özgüven ortamı şekillendirmelerini isterken, bunu sadece kekeleyen çocuk için değil, ailenin her bir ferdi için talep ediyordu; zira bu sayede evdeki atmosfer, bütünüyle, insanların değişim konusunda kendilerini güvende hissettikleri ve bunu yapmakta başkalarına da yardım ettikleri bir atmosfer haline gelecekti.

Birden bire, Lena’nın, sadece kekeleme için değil, genel olarak grup dinamikleri için de bir çözüm keşfetmiş olduğunu fark ettim. Bu konudaki önsezim kısa bir süre sonra şaşırtıcı bir şekilde teyit edildi. Birlikte çalışmakta olduğum televizyon ekibi içinde bazı

gerilimler vardı. Bazı şeyler ters gitmişti ve karşılıklı bir suçlama atmosferi hâkimdi. Lena Rustin'in ebeveynlere, övgü vermeyi ve almayı öğrettiği bir bölümü filme çektikten sonra, ekip de buna benzer şekilde birbirini övmeye başladı. Bir anda atmosfer değişime uğramıştı. Gerilim dağılmış ve film çekme işi tekrar keyifli hale gelmişti. Övgü, insanlara, karakterlerinin olumsuz yönlerini serbest bırakıp tam potansiyellerine erişmek için ihtiyaç duydukları güveni verir.

Övgüde derin bir manevi mesaj da vardır. Dinin Tanrı'ya inançla ilgili olduğunu düşünürüz. Daha önce tam olarak anlayamamış olduğum şey, Tanrı'ya yönelik inancın bizi, insanlara yönelik inanca da sevk etmesi gerektiği idi, çünkü Tanrı'nın sureti her birimizin içindedir ve onu nasıl ayırt edebileceğimizi öğrenmemiz gerekir. Sonra, Bereşit 1'de sürekli tekrarlanan "Ve Tanrı, iyi olduğunu gördü" ifadesinin orada olma amacının, bize insanlardaki ve olaylardaki iyiyi görmeyi ve bunu yapmakla, o iyiliğin güçlendirilmesine yardım etmeyi öğretmek olduğunu anladım. Ayrıca Tanrı'nın Moşe'yi neden elini *tsaraata* dönüştürerek kısaca cezalandırmış olduğunu da anladım – çünkü Moşe Bene-Yisrael hakkında "Bana inanmayacaklardır" (Şemot 4:1) demişti. Bu cezayla Moşe'ye, liderlikte temel bir ders öğretilmekteydi: *Size inanıp inanmadıkları önemli değildir. Önemli olan, sizin onlara inanmanızdır.*

Övgüyle ilgili bir başka önemli dersi de yine bilge bir kadından öğrenmiştim. Stanford psikologlarından Carol Dweck, *Mindset*⁴ adlı kitabında kesin bir ayırım yapmaktadır: Acaba kabiliyetlerimizin doğuştan geldiğine ve tüm zamanlar için en baştan belirlenmiş olduğuna mı inanıyoruz ("sabit" zihniyet), yoksa yeteneğin zaman içinde çaba, pratik ve sebat yoluyla elde ettiğimiz bir şey olduğunu mu düşünüyoruz ("gelişimsel" zihniyet)? İlk yaklaşımı benimseyen insanlar riskten kaçınma eğilimi gösterirler, çünkü eğer başarısız olurlarsa, bunun, onların düşündükleri kadar iyi olmadıklarını göstereceğinden korkarlar. İkinci grup ise riski kucaklar, çünkü başarısızlığı, gelişmelerine vesile olan bir öğrenim deneyimi olarak değerlendirir. Buna bağlı olarak, iyi övgü vardır ve kötü övgü vardır. Ebeveynler ve öğretmenler çocuklarını mutlak terimlerle övmemelidirler: "Yeteneklisin, dahisin, bir yıldızsın!" Gayreti övmelidirler: "Gayretle çalıştın, elinden gelenin en iyisini ortaya koydun ve kaydettiğin gelişimi görebiliyorum!" Sabit değil, gelişimsel bir zihniyeti teşvik etmelidirler.

Belki de bu, Raban Yohanan ben Zakay'ın en yetenekli iki öğrencisinin hayatlarının neden üzücü bir şekilde sonlandığını açıklamaktadır. Yukarıda aktarılan *mişnayı* takip eden *mişna* şöyle demektedir:

[Raban Yohanan ben Zakay] şöyle derdi: Yisrael'in tüm Hahamları tartının bir kefesindeyken, Eliezer ben Urkenos diğer kefedede olursa, hepsinden ağır basar. Ancak Aba Şaul, onun adıyla [aktararak, şöyle] dedi: Yisrael'in tüm Hahamları tartının bir kefesinde ve Eliezer ben Urkenos da onlarla birlikte iken, Elazar ben Arah diğer kefedede olursa, hepsinden ağır basar. (Avot 2:12)

Trajik bir şekilde, Rabi Eliezer ben Urkenos, Yahudi kanununa dair bir meselede çoğunluk görüşünü kabul etmediği için akranları tarafından dışlanma cezasına

⁴ Carol Dweck, *Mindset*, Ballantine Books, 2007.

çarpıtılmıştır.⁵ Rabi Elazar ben Arah ise akranlarından ayrılmıştır. Onlar Yavne'deki akademiye giderlerken, kendisi, yaşamak için hoş bir yer olsa da başka Tora akademisyenlerinden yoksun olan Emmaus adlı bir yere gitmiştir. Zaman içinde öğrenimini unutmuş ve eski kişiliğiyle karşılaştırıldığında soluk bir gölge olarak kalmıştır.⁶ Belki de, öğrencilerini gayretleri doğrultusunda değil de doğuştan gelen kabiliyetleri doğrultusunda övmekle, Raban Yohanan ben Zakay, farkında olmadan, en yetenekli iki öğrencisini, akranlarıyla bir arada olup entelektüel gelişime açık kalmaktansa sabit bir zihniyet geliştirmeye itmiştir.

Övgü ve onu ifade etme şeklimiz, hangi türden olursa olsun liderliğin temel bir ögesidir. İnsanlardaki iyiliği tanımak ve onu dile getirmekle, onların potansiyellerinin meyve vermesine yardımcı oluruz. Doğuştan gelen yeteneklerden ziyade gayretleri övmek gelişimi teşvik eder. Bu konuda Hillel “Bilgisini arttırmayan, kaybeder” demiştir (Mişna Avot 1:13). **Doğru türden övgü, hayatları değiştirir. Laşon atovun gücü budur. Kötü konuşma bizi küçültür; iyi konuşma bizi yüksek zirvelere yükseltebilir.** Veya W. H. Auden'in güzel şiirlerinden birinde söylediği gibi:

Günlerinin zindanında
Nasıl öveceğini öğretin özgür insana.⁷

1. Bir kişinin doğuştan gelen kabiliyetlerini övmekte ne sorun vardır?
2. Raban Yohanan, öğrencilerinde gelişimsel bir zihniyeti teşvik etmek için övgü aracını nasıl kullanabilirdi?
3. Acaba gayretlerinizin teşvik edilmesi ve hedefe odaklı övgü sizi motive ediyor mu?

⁵ Baba Metsia 59b.

⁶ Şabat 147b.

⁷ W. H. Auden, “In Memory of W. B. Yeats,” *Another Time* (New York: Random House, 1940).